

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ВСП «БЕРДЯНСЬКИЙ
КОЛЕДЖ ТАВРІЙСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРОТЕХНОЛОГІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ»

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

**Методичні матеріали
для самостійної роботи студентів
ВНЗ I-II рівнів акредитації**

2018

Укладач: Рибалко Є.В., викладач ВСП «Бердянський коледж ТДАТУ»

В даній роботі розкриті різноманітні форми самостійної підготовки студентів з дисципліни «Всесвітня історія». Методичні матеріали складено згідно з навчальною робочою програмою. Робота містить завдання, використання яких допоможе студентам у самостійній навчальній роботі (порівнювати, аналізувати, узагальнювати і критично оцінювати історичні факти та діяльність осіб, працювати з відповідною літературою, вміти самостійно добувати історичну інформацію за темою, самостійно складати конспекти, тези тощо).

Розрахована на студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації, а також для викладачів.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
САМОСТІЙНІ РОБОТИ	
1. Промислово розвинуті країни світу на початку XX століття.....	6
2. Національно-визвольна боротьба народів світу.....	11
3. Сутність тоталітаризму та авторитаризму.....	15
4. Країни Азії, Африки та Латинської Америки в перші десятиріччя XX століття.....	18
5. Міжнародні відносини 1930-х рр. Назрівання Другої світової війни.....	25
6. Розвиток культури у перші десятиліття XX століття.....	29
7. Розвиток культури (1945 – поч. XXI століття).....	34
8. Світ на початку XXI століття.....	38
ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ	41
ВИСНОВКИ.....	50
ЛІТЕРАТУРА.....	51

ВСТУП

Для досягнення цілей сучасного суспільства необхідний спеціаліст, спроможний оперативно приймати нешаблонні рішення, діяти самостійно, творчо. Творчість починається там, де здійснюється самостійний пошук принципів, способів поведінки і дій. Творчість набуває розвитку на основі самостійності особистості і є вищим ступенем її розвитку. У сучасних умовах самостійність стає професійно необхідною якістю особистості будь-якого спеціаліста. Отже, і підготовка майбутніх спеціалістів у навчальному закладі має орієнтуватися на формування у студентів цієї якості, а не лише на репродуктивну виконавську діяльність з оволодіння певною сумою знань і вмінь.

На вивчення даної дисципліни згідно з навчальним планом відводиться 104 години, з них аудиторних занять – 88 годин, самостійне вивчення матеріалу – 16 годин.

Для самостійного вивчення студентами виділено наступні теми:

1. Промислово розвинуті країни світу на початку XX століття.
2. Національно-визвольна боротьба народів світу.
3. Сутність тоталітаризму та авторитаризму.
4. Країни Азії, Африки та Латинської Америки в перші десятиріччя XX століття.
5. Міжнародні відносини 1930-х рр. Назрівання Другої світової війни.
6. Розвиток культури у перші десятиліття XX століття.
7. Розвиток культури (1945 – поч. XXI століття).
8. Світ на початку XXI століття.

Метою даної роботи, як форми організації пізнавальної діяльності студентів є розширення знань студентів, привчання їх до регулярної самостійної навчальної роботи. Самостійна робота студентів у даному випадку включатиме наступні види діяльності:

- *пошук та вивчення додаткової літератури;
- *конспектування, складання планів, тез;

- *складання схем, таблиць;
- *написання рефератів, доповідей, оглядів;
- *виступ з повідомленнями;
- *виконання тестових завдань на закріплення матеріалу.

Самостійна робота № 1

Тема заняття: *Промислово розвинуті країни світу на поч. XX ст.*

Мета заняття навчальна: *охарактеризувати основні тенденції розвитку індустріально розвинутих держав світу на початку XX століття;*

виховна: *виховувати студентів у дусі патріотизму, взаєморозуміння між народами на основі особистого усвідомлення досвіду історії;*

пізнавальна: *формувати уявлення про характер життя та рівень соціального розвитку населення промислово розвинутих країн;*

розвиваюча: *розвивати вміння аналізувати й узагальнювати історичний матеріал.*

міжпредметні зв'язки: *історія України, географія.*

вид контролю: *усне опитування.*

завдання: *підготувати повідомлення.*

Література:

1. Греченко В.А., Ярмиш О.Н. Всесвітня історія XX століття. – Харків, 2000, с. 188 – 192.
2. Губарев В.К. Довідник школяра і студента. Всесвітня історія. – Донецьк, 2009, с. 303 – 304, 306 – 310.
3. Полянський П.Б. Всесвітня історія: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: рівень стандарту, академ. рівень. – К.: Генеза, 2010, с. 15 – 45.

Контрольні запитання:

1. США.
2. Німеччина.
3. Велика Британія.
4. Франція.
5. Японія.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Основні поняття: *науково-технічна революція, індустріальне суспільство, міжнародна розрахункова одиниця.*

Розкриваючи сутність проблеми доцільно користуватися підручниками за редакцією Греченко В.А., Ярмиш О.Н. та Полянського П.Б., в яких повно та аргументовано висвітлено матеріал.

Студентам, під час ознайомлення з даною темою слід звернути свою увагу на те, що поряд з загальними тенденціями розвитку світу на початку ХХ ст. існували й певні, досить суттєві особливості розвитку окремих провідних промислово розвинутих країн. Ці особливості зумовлювалися відмінностями в історичному розвитку, національними традиціями, геополітичним фактором, географічними умовами. Все це в сукупності призводило до нерівномірності в розвитку цих країн, загострення суперечностей між ними.

Вивчаючи самостійно цю тему, шановний студенте, Вам корисно буде скористатися наступним матеріалом, який наштовхне Вас на правильні роздуми та допоможе розібратися в даній темі.

США були президентською республікою, але згідно з діючою конституцією 1787 р. штати мали певну адміністративну і політичну автономію. В США діяв принцип розподілу влад. Незважаючи на прогресивні положення конституції, урядові структури Америки були охоплені зловживаннями та корупцією, що викликало рух так званих “розгрібачів бруду”. На початку ХХ ст. у штатах промислове виробництво зросло у 6 разів. Це було досягнуто за рахунок наявності великих природних багатств, масової еміграції робітників з Європи (2,5 млн. чол./10 рр.), підприємливості американського народу, залучення економічних ресурсів інших країн (3,4 млрд. дол.), широкого і швидкого впровадження досягнень науки і техніки. Розвитку економіки сприяли зокрема високі митні тарифи, що досягали 75 % вартості товару. Вплив США на політику та економіку країн світу на початку ХХ ст. ставав домінуючим (“доктрина Монро”, рузвельтівська політика “великого кийка”).

У відповідності з конституцією 1871 р. до складу Німеччини входило 22 монархії, але насправді це був формальний союз, який прикривав її

імперську суть. На чолі стояв кайзер. Німецький парламент складався з двох палат – Союзної ради (бундесрату) і рейхстагу. За рівнем промислового виробництва Німеччина вийшла на перше місце в Європі. Робочий день тривав у середньому 11 год., 6 млн. найманих робітників були безробітними або напівбезробітними. Об'єднання Німеччини сприяло консолідації внутрішнього ринку, ліквідації внутрішніх митних кордонів, створенню державної системи фінансів і грошового обігу. Економіка характеризувалася високим рівнем мілітаризації (1909 – 1914 рр. = ½ держ. бюджету).

Основу політичної системи Великої Британії складає конституційний акт 1689 р. – “Білль про права”. Парламент складається з двох палат: вищої – палати лордів, та нижчої – палати громад. Офіційним главою держави є король, але фактично влада в кабінеті міністрів, який формує правляча партія. Інтенсивний процес індустріалізації інших країн зумовив виникнення нових центрів промислового виробництва (частка у світовому промисловому виробництві 1870 – 1913 рр. зменшилася з 32 до 14 %). Великобританії належало 40 % торговельного флоту, вона зберігала лідерство в сфері міжнародної торгівлі, фінансів (фунт стерлінгів – міжнародна розрахункова одиниця), суднобудування, залишалася найбільшою колоніальною імперією.

У 1875 р. Франція прийняла нову конституцію, і це знаменувало початок III республіки (1875 – 1940 рр.). Парламент складався з двох палат: вищої (сенат) і нижчої (палата депутатів). Характерна риса політичного життя – багатопартійність. Будучи аграрно-індустріальною країною Франція відставала від США і Німеччини за темпами розвитку (2,6 % річних) і структурною перебудовою промисловості (обсяг французької промисловості складав 19 % рівня США). Негативно впливали на економіку парцелярний характер землеробства, зменшення с/г виробництва внаслідок притоку дешевого хліба з-за кордону. Для експорту товарів і капіталу Франція використовувала свою колоніальну імперію, територія якої в 21 раз переважала власну. Специфічною рисою французького лихварського імперіалізму був високий рівень концентрації банківського капіталу (5 банків

утримували 73 % загальної суми вкладів) при відносно низькому рівні концентрації виробництва.

Характерною рисою розвитку Японії на зламі століть було те, що японський імперіалізм мав військово-феодалний характер і панування капіталістичних монополій поєднувалось із засиллям мілітаристських сил, які спиралися на поміщиків-самураїв. У 1889 р. була прийнята одна із найреакційніших у світі конституція Японії. Верхня палата – знать, призначена імператором, нижня – обирається (1 % населення). Особливість економіки – процеси промислового перевороту, індустріалізації і монополізації відбувалися одночасно. Активізація приватного підприємництва призвела до денаціоналізації промисловості, зростала концентрація виробництва і капіталу (0,4 % всіх компаній володіли 38 % сукупного капіталу). Японія залишалася аграрно-індустріальною державою (промисловість = 40 % національного прибутку).

***Питання, які студент повинен самотійно вивчити і висвітлити
на співбесіді з викладачем:***

1. Укажіть, яку назву отримала нова партія, утворена в 1900 р. у Великій Британії.

а) Демократична партія;	в) Соціал-демократична партія;
б) Лейбористська партія;	г) Національна партія.

2. Укажіть, яку назву отримала політична діяльність президента США Т. Рузвельта.

а) “Нова свобода”;	в) “Реконструкція”;
б) “Справедливий курс”;	г) “Новий курс”.

3. Укажіть прізвище прем’єр-міністра Французької республіки в 1906 – 1909 рр., представника радикальної партії.

а) Ж. Клемансо;	в) Ж. Греві;
б) А. Бріан;	г) Р. Пуанкаре.

4. Установіть хронологічну послідовність подій.

- а) утворення домініону Австралійський Союз;
- б) утворення Лейбористської партії;
- в) початок реформ Д. Ллойд Джорджа;
- г) закінчення англо-бурської війни.

Підготувати повідомлення:

1. Англо-бурська війна.
2. Утворення та діяльність лейбористської партії у Великій Британії.

Самостійна робота № 2

Тема заняття: *Національно-визвольна боротьба народів світу.*

Мета заняття навчальна: *ознайомити студентів з політичним та економічним розвитком Китаю, Мексики та країн Африки, з'ясувати причини, що призвели до національно-визвольної боротьби в зазначених країнах;*

виховна: *виховувати у студентів почуття толерантності, поваги до історичного минулого держав світу;*

пізнавальна: *формувати уявлення про розвиток Китаю, Мексики та держав Африканського континенту в перші десятиліття XX ст.;*

розвиваюча: *формувати навички аналізу і зіставлення історичного матеріалу, уміння розглядати історичні явища в конкретно-історичних умовах.*

міжпредметні зв'язки: *історія України, географія.*

вид контролю: *усне опитування;*

завдання: *заповнити таблицю.*

Література:

1. *Греченко В.А., Ярмиш О.Н. Всесвітня історія XX століття. – Харків, 2000, с. 196 – 199.*
2. *Губарев В.К. Довідник школяра і студента. Всесвітня історія. – Донецьк, 2009, с. 316 – 320.*
3. *Полянський П.Б. Всесвітня історія: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: рівень стандарту, академ. рівень. – К.: Генеза, 2010, с. 45 – 57.*

Контрольні запитання:

1. *Китайська революція 1911 – 1913 рр.*
2. *Мексиканська революція 1910 – 1917 рр.*
3. *Особливості національно-визвольного руху в Африці.*

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Основні поняття: *колоніальна держава, революція, реакційна диктатура.*

Шановний студенте! Під час розгляду цієї теми Вам доречно буде звернутися за допомогою до поданого нижче матеріалу, саме він дасть змогу дати відповіді на поставлені питання, виконати додаткові завдання.

Вивчаючи самостійно дану тему студенти повинні звернути увагу на основних виразників національно-визвольного руху: Сунь Ятсена, П. Діаса, Ф. Мадеро, Ф. Вілья, Е. Сапата. А також на той фактор, що особливістю цього руху було те, що розгорталася вона в умовах гострого суперництва провідних країн, що прагнули переділити світ, захопити і пригнобити інші, слабкіші держави.

На початку XX ст. Китай був класичним прикладом напівколоніальної держави. Використовуючи фінансовий тиск, провідні держави контролювали політику Китаю. 52,4 % всього видобутку вугілля давали шахти, які належали іноземцям. Інтереси місцевої буржуазії, пролетаріату, селянства знаходилися в антагонізмі з іноземним засиллям. 10 жовтня 1911 р. – початок Сінхайської революції. Фактично країна поділилась на дві частини: революційний Південь, де в органах влади домінувала ліберальна буржуазія, а президентом обрали Сунь Ятсена, і реакційну Північ, де влада знаходилась в руках лідера військово-поміщицьких кіл Юань Шікая. Маньчжурська династія Цін зреклась престолу, Китай ставав республікою. Сунь Ятсен подав у відставку на користь Юань Шікая, котрий став фактичним диктатором. В 1912 р. прибічники Сунь Ятсена засновують партію Гоміндан (національну). Влітку 1913 р. ця партія намагається провести “нову революцію” – скинути реакційну владу Півночі, але зазнає поразки. Революція закінчилася, але демократичні свободи не були встановлені, а засилля іноземців залишалось.

На початку XX ст. Мексика була відсталою країною. Ще у 1876 р. тут була встановлена реакційна диктатура П. Діаса. Дуже гостро стояло аграрне питання (97 % населення зовсім не мало землі). Національне багатство країни

лише на 30 % контролювалося мексиканським імперіалізмом. В 1910 р. Намагався в черговий раз організувати своє “обрання” на пост президента. На заклик його опонента Ф. Мадеро розпочалися масові виступи: на Півночі селянський рух очолив Панчо Вілья, на Півдні – Еміліо Сапата. В травні 1911 р. диктатуру П. Діаса було повалено. Президентом стає Ф. Мадеро (1911 – 1913 рр.) — в лютому відбувся державний переворот і владу захопив генерал Уерта — В. Карренса (1914 – 1920 рр.). У 1917 р. Установчі збори Мексики прийняли конституцію, яка носила прогресивний характер (республіканська форма правління, демократичні свободи, аграрна реформа). Мексиканська революція не ліквідувала повністю пережитків і не забезпечила повної незалежності країни.

Головною особливістю національно-визвольного руху в Африці було те, що він мав антиколоніальну спрямованість, тобто його основною метою було звільнення від колоніальної залежності, однак боротьба проти колонізаторів носила локальний, неорганізований, племінний характер. На початку ХХ ст. володіння Великої Британії, Франції, Німеччини, Бельгії, Італії становили 90 % території Африканського континенту. До 1914 р. на усій території Африки залишились незалежними лише дві країни: Ефіопія і Ліберія. Національна буржуазія тільки зароджувалась, політичних організацій не існувало, національні ідеї тільки починали поширюватись.

***Питання, які студент повинен самостійно вивчити і висвітлити
на співбесіді з викладачем:***

1. Укажіть прізвище мексиканського революціонера, який очолив селянську армію на півночі Мексики.

а) Ф. Мадеро;

в) П. Діас;

б) П. Вілья;

г) В. Уерта.

2. Укажіть ім'я китайського політичного діяча, який очолив Сінхайську революцію в країні.

а) Чан Кайші;

в) Мао Цзедун;

б) Юань Шікай;

г) Сунь Ятсен.

3. Установіть хронологічну послідовність подій.

а) придушення повстання іхетуанів у Китаї;

б) початок Мексиканської революції;

в) початок Сінхайської революції.

Заповнити таблицю:

“Національно-визвольний рух у країнах Азії, Африки та Латинської Америки”. Зробіть висновок щодо наслідків національно-визвольного руху.

План характеристики	Китай	Мексика	Африка
Політичний статус країни, ступінь залежності від розвинених держав.			
Проти чого був спрямований національно- визвольний рух.			
Основні течії визвольного руху, їх ідеологічне підґрунтя.			
Основні події національно- визвольного руху на початку XX ст.			
Основні форми боротьби.			

Самостійна робота № 3

Тема заняття: *Сутність авторитаризму та тоталітаризму.*

Мета заняття навчальна: *розкрити зміст тоталітаризму, причини його виникнення, охарактеризувати особливості і форми тоталітаризму;*

виховна: *виховувати студентів у дусі патріотизму, сприяти утвердженню ідеалів демократії;*

пізнавальна: *формувати уявлення про тоталітарні режими;*

розвиваюча: *розвивати вміння аналізувати й узагальнювати історичний матеріал.*

міжпредметні зв'язки: *історія України, географія.*

вид контролю: *усне опитування.*

завдання: *підготувати реферати.*

Література:

1. *Греченко В.А., Ярмиш О.Н. Всесвітня історія XX століття. – Харків, 2000, с. 223 – 225.*
2. *Губарев В.К. Довідник школяра і студента. Всесвітня історія. – Донецьк, 2009, с. 285 – 287, 289 – 290, 348.*
3. *Полянський П.Б. Всесвітня історія: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: рівень стандарту, академ. рівень. – К.: Генеза, 2010, с. 127 – 133.*

Контрольні запитання:

1. *I та II інтернаціонал.*
2. *Тоталітаризм та його ознаки.*
3. *Марксизм.*

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Основні поняття: *авторитаризм, тоталітаризм, інтернаціонал, марксизм.*

При розгляді даної теми доречно звернутися до літератури яка вказана в плані та користуватися нижче поданим матеріалом.

Починаючи самостійно розглядати зазначені питання студенти повинні згадати, що таке соціалізм і комунізм. А також, які принципи лежать в основі

цих ідейно-політичних вчень. Слід пригадати з історії, де зустрічається комунізм вперше, та революційну боротьбу народів світу на зламі століть.

I Інтернаціонал (Міжнародне товариство робітників) – міжнародна організація, заснована в Лондоні 28.09.1864 р. Керівники К. Маркс і Ф. Енгельс. Марксом були складені “Засновницький маніфест Міжнародного товариства робочих”, статут і багато відзивів, циркулярів та рішень I Інтернаціоналу. На початку 1870 р. в Женеві була заснована Російська секція I Інтернаціоналу. У 1870-х рр. діяльність I Інтернаціоналу в європейських країнах припинилася; формально його було розпущено в 1876 р. II Інтернаціонал – міжнародне об’єднання соціалістичних партій, засноване в Парижі в 1889 р. Був створений за безпосередньої участі Ф. Енгельса. Постійний виконавчо-інформаційний орган (з 1900 р.) – Міжнародне соціалістичне бюро. II Інтернаціонал припинив свою діяльність у зв’язку з початком Першої світової війни.

Тоталітаризм (від лат. *totalis* – весь, цілий, повний) – 1) одна з форм держави (тоталітарна держава), що характеризується її повним (тотальним) контролем над усіма сферами життя суспільства, фактичною ліквідацією конституційних прав і свобод, репресіями відносно опозиції та інакодумців (наприклад, різні форми тоталітаризму в фашистській Італії, Німеччині, комуністичний режим у СРСР, франкізм в Іспанії – з кінця 20-х рр. XX ст.). 2) напрям політичної думки, реабілітуючий етатизм, авторитаризм. З 20-х рр. XX ст. тоталітаризм став офіційною ідеологією фашистських Німеччини та Італії.

Марксизм – філософське, економічне і політичне вчення, засновниками якого були К. Маркс і Ф. Енгельс. Спираючись на ідеї німецької класичної філософії (Гегель, Фейєрбах), англійської політекономії (Сміт, Рікардо), французького утопічного соціалізму (Сен-Сімон, Фур’є), Маркс і Енгельс розробили діалектичний матеріалізм, теорію додаткової вартості і вчення про комунізм. Суспільство в марксизмі розглядається як організм, у структурі якого продуктивні сили визначають виробничі відносини, форми власності,

які у свою чергу, зумовлюють класову структуру суспільства, політику держави, право, мораль, філософію, релігію, мистецтво. Єдність і взаємодія цих сфер утворюють певну суспільно-економічну формацію; їх розвиток і зміна складають процес поступального руху суспільства. Боротьба пануючих і пригноблених класів – рушійна сила історії, а її найвище вираження – соціальна революція. У марксизмі абсолютизувалася роль соціальних антагонізмів, класової боротьби і насильства, заперечувалися можливості еволюції буржуазного суспільства, значення приватної власності як основи громадянського суспільства, романтизувалась історична роль пролетаріату, неадекватно тлумачилася роль праці як джерело вартості; затверджувалася необхідність ліквідації парламентських інститутів і розподілу влади; відкидалася загальнолюдська моральність. Крах тоталітарних режимів з кінця 80-х рр. XX ст. у багатьох країнах, де марксизм був державною ідеологією, відкрив новий етап його вивчення та оцінювання.

Питання, які студент повинен самотійно вивчити і висвітлити на співбесіді з викладачем:

1. Як ви вважаєте, чи є щось спільного між марксизмом та тоталітаризмом на теоретичному рівні? На практичному?
2. На вашу думку, чи виконував, покладені на нього функції I Інтернаціонал?
3. Чим відрізнявся перший Інтернаціонал від другого? Аргументуйте.

Розкрити зміст таких категорій і понять: утопія, соціалізм, комунізм, фашизм, пролетаріат, екстремізм.

Проблемне завдання:

Чим пояснюється популярність марксистських ідей саме в революційній Росії? Чи була альтернатива?

Підготувати реферати:

1. Карл Маркс: життя і творчість.
2. Ф. Енгельс: політичний портрет.

Самостійна робота № 4

Тема заняття: *Країни Азії, Африки та Латинської Америки в перші десятиріччя XX ст.*

Мета заняття навчальна: *охарактеризувати розвиток країн Азії, Африки та Латинської Америки у міжвоєнний період;*

виховна: *виховувати студентів у дусі патріотизму, взаєморозуміння між народами на основі особистого усвідомлення досвіду історії;*

пізнавальна: *формувати уявлення про політику колонізаторів і національно-визвольний рух у зазначених державах;*

розвиваюча: *розвивати вміння аргументовано на основі історичних фактів відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему;*

міжпредметні зв'язки: *історія України, географія;*

вид контролю: *усне опитування;*

завдання: *підготувати реферати;*

Література:

1. Бердичевський Я.М., Ладиченко Т.В. Всесвітня історія: 1914 – 1939 рр.: Навч. Посібник для 10 кл. – К.: А.С.К., стор. 256 – 288.
2. Полянський П.Б. Всесвітня історія: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. – К.: Генеза, 2002, стор. 194 – 210.
3. Полянський П.Б. Всесвітня історія: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: рівень стандарту, академ. рівень. – К.: Генеза, 2010, с. 160 – 171.

Контрольні запитання:

1. Японія.
2. Китай.
3. Індія.
4. Країни Південно-Східної Азії.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Основні поняття: *Африканський національний конгрес, латифундія, імпортозамінна індустріалізація, національні союзи.*

Вивчаючи, цю тему самостійно, студентам треба, в першу чергу, зосередитися на тому, що у роки Першої світової Японія, виступивши на боці країн Антанти, обмежилась окупацією німецьких колоній на Далекому Сході та в басейні Тихого океану. Японія максимально використала ситуацію, що склалася (зайнятістю великих держав і розвалом Російської імперії), для нарощування свого військового потенціалу, особливо флоту, та здійснення нових територіальних придбань і збільшення своєї сфери впливу. Сподівання Китаю, що після Першої світової війни у житті країни відбудуться зміни не справдилися. Так, німецькі концесії в Шандуні були передані Японії, не вдалося скасувати контрибуцію, накладену на Китай після придушення «боксерського повстання». Перша світова війна загострила суперечності між Індією та Великою Британією й сприяла новому піднесенню визвольного руху. Індійська національна буржуазія, збільшивши свої капітали у період війни, прагнула вкладати їх у подальше виробництво. Однак правлячі кола Великої Британії обмежували підприємницьку діяльність індійських капіталістів, що страждали від політичного безправ'я і расової дискримінації. Історична доля країн Південно-Східної Азії, незважаючи на різницю в умовах і рівні життя місцевого населення, у ступені економічного розвитку, була в деякому розумінні загальною, однотипною: всі вони дуже рано почали перетворюватися на колонії, стали об'єктами жорстокої політичної боротьби, внутрішніх негараздів, колоніальної експансії.

Японія офіційно брала участь у війні на боці держав Антанти, однак її діяльність обмежилась загарбанням німецьких колоніальних володінь у Китаї (п-ова Шаньдун). Після Першої світової економічне становище країни різко погіршилося, оскільки європейські держави знов почали ввозити свої товари зовнішні ринки, тим самим витісняючи японські. Японська агресія на Далекому Сході готувалася на усіх напрямках: політичному, економічному, ідеологічному. Напр. 20-х – на поч. 30-х рр. серед правлячих кіл Японії не було великих суперечностей з питання про етапи здійснення великої загарбницької програми. Припускалося, що на першому етапі порівняно

легко буде захопити Північно-Східний Китай. Наступні етапи включали воєнні походи з цього плацдарму проти МНР, СРСР і всього Китаю. Фінансовий крах декількох великих банків 1927 р. прискорив кризу влади. Уряд Вакуцукі пішов у відставку, його місце посів уряд партії Сейюкай на чолі з генералом Танака, котрий у липні надіслав імператорові меморандум, що містив агресивні плани японських правлячих кіл, насамперед щодо завоювання Китаю. Готуючись до загарбання, уряд Танака посилив у країні поліцейський режим, заборонив робітничо-селянську партію та інші демократичні організації, знову розпочав жорстокі репресії проти комуністів і членів лівих профспілок. На японських підприємствах здавна існувала система патерналізму – хазяїн підприємства вважається батьком для своїх робітників. Тому в крайніх випадках японські трудящі у перші десятиріччя XX ст. зважувались на страйки та акції протесту. Такі події в масовому масштабі відбувалися 1918 р. і отримали назву «рисових бунтів». Відмінною й важливішою рисою демократичного руху цього періоду було його антивоєнне спрямування. Серед його учасників – робітники, селяни, підприємці, торговці, студенти, інтелігенція. Найбільшими завоюваннями японського народу було прийняття «Закону про загальні вибори» (к-ть виборців збільшилася з 3,2 млн. до 12,5 млн. чол., проте стосувався лише чоловіків). Одночасно було введено закон «Про охорону громадського порядку», який небезпідставно називали законом «Про небезпечні думки» (передбачав до 10 років каторги за будь-які антимонархічні чи антидержавні дії та ідеї).

Найважливішим рубежем в новітній історії Китаю був «Рух 4 травня» 1919 р. Версальський мирний договір, що санкціонував право Японії на німецькі володіння у Шаньдуні, викликав бурю обурення у Китаї, де сподівалися на інші підсумки війни, у якій Китай брав деяку участь, пославши до Європи на тиллові роботи своїх громадян. Обурення набрало форми так званого «Руху 4 травня» – цього дня студенти вийшли демонстрацією протесту з вимогою анулювати поступки Японії. Зазначений

рух став початком нового етапу в революційному процесі у Китаї, причому революційні події 1917 р. у Росії справили неабиякий вплив на форми, який цей рух почав набувати. Насамперед, це відбилося на формуванні партії Гоміньдан (Національна партія) лідер – Сунь Ятсен)). Проголосив політику спільного фронту, осередком якого мала стати згуртована дисципліною й суворо централізована за радянським зразком група революціонерів радикального спрямування. Після його смерті в березні 1925 р., фактична влада опинилася в руках Чан Кайші, що став головнокомандувачем. У липні 1926 р. гоміньданівські війська виступили у свій славнозвісний Північний похід, план якого було розроблено за участю радянських спеціалістів, зокрема В. Блюхера. В результаті цієї кампанії навесні 1927 р. об'єднання Китаю було фактично завершено. Наприкінці 1928 р. ЦВК Гоміньдану прийняв офіційне рішення про завершення військового етапу революції й про початок політичних перетворень. Наприкінці 20-х рр. Китаю відкрито загрожувала японська інтервенція. Чан Кайші неодноразово пропонував китайським комуністам на чолі з Мао Цзедунем об'єднати зусилля проти Японії. Проте єдності в цій боротьбі заважали політичні негаразди. КПК організувала цілу низку повстань під гаслами врятування революції. Мао Цзедун в 1931 р. проголосив створення Китайської Радянської Республіки у віддаленій провінції Цзянсі, але через 3 роки війська Чан Кайші вибили комуністів з цього регіону, що змусило Мао здійснити 8000-кілометровий марш крізь увесь Китай з десятьма тисячами своїх прибічників. Внаслідок ризикованого маневру, що отримав назву «Північно-Західний похід», їм вдалося сформувати комуністичний уряд у захищеному горами районі Яньань на пн. зх. країни. Під тиском народних мас лідери Гоміньдану й керівники КПК влітку 1937 р. змушені були припинити громадянську війну і об'єднати зусилля для боротьби з Японією. Проте не зважаючи, на військовий успіх китайців в 1938 р. в районі Тайерчжуана (японці втратили 30 тис. вбитими і пораненими), японські війська продовжували наступ і наприкінці 1938 р. фактично окупували більшу частину території Китаю.

Керівництво Індійського Національного Конгресу (ІНК) розуміло, що тільки за допомогою широкого руху мас можна домогтися незалежності, при цьому ідея революційної боротьби відкидалася. Найбільш прийнятною для інтересів широких верств індійського суспільства проголошувалася форма ненасильницького руху (сатьяграха), яку проповідував Мохандас Карамчанд Ганді (1869-1948 рр.). Саме у повоєнний період Ганді став визнаним керівником ІНК, а його соціально-політичне й філософсько-релігійне вчення гандізм – офіційною ідеологією цієї партії. Основні принципи:

- досягнення незалежності Індії шляхом залучення до боротьби широких народних мас при дотриманні ними ненасильництва;
- засудження класової боротьби;
- визнання гармонії класових інтересів і вимога вирішення всіх конфліктів шляхом арбітражу, виходячи з концепції опіки селян поміщиками, а робітників – капіталістами;
- прагнення об'єднати в боротьбі за незалежність всіх індійців, незалежно від релігій, національностей, каст і класів під керівництвом ІНК.

Ганді проповідував відродження кустарного ремесла, особливо ручного прядіння і ткацтва. Останнє, на його думку, повинно було ліквідувати безробіття, визволити економіку Індії від іноземної залежності й походило від ідеалізації ним натуральних форм господарства. Розроблена Ганді та прийнята його послідовниками тактика ненасильницької боротьби за незалежність дістала назву сат'яграхи (завзяття у істині) або неспівробітництва і громадянської непокорі:

- відмова від титулів, наданих британцями;
- бойкотування урядових установ, навчальних закладів;
- організація мирних демонстрацій, політичних страйків;
- у виняткових випадках – відмова від сплати податків.

Тактиці Ганді був притаманний компроміс, прагнення вирішити окремі конфлікти з британською владою шляхом переговорів і угод на основі взаємних поступок. Підкреслюючи унікальність і велич Ганді, якого народ

прозвав Махатмой («велика душа»), А. Ейнштейн казав: «Можливо, наступні покоління навряд чи повірять, що така людина із звичайної плоті та крові ходла цією землею».

Країни Пд.-Сх. Азії:

а) поряд з лівими, релігійними партіями й організаціями на зламі 20 – 30-х рр. ХХ ст. з'явилися партії національно-демократичного спрямування, насамперед Національна партія на чолі з Сукарно, що виникла 1927 р. на базі Загального дослідного клубу в Бандуні. Переслідувана й змушена реорганізуватися та змінювати назву (з 1931 р. – Партія Індонезії – Партіндо), ця партія в середині 30-х рр. висунула низку вимог, що відверто протистояли колоніально-капіталістичній структурі:

- створення суспільства без класів і капіталізму;
- незалежність з урахуванням національних інтересів;
- захист інтересів робітників і землевласників.

Ситуація в країні вимагала об'єднання всіх антиколоніальних сил. 1937 року виник Індонезійський політичний союз (ГАПІ), що представляв широкий національний фронт.

б) 30-ті роки ХХ ст. були часом піднесення суспільно-політичного руху в Бірмі. Головну роль, в якому відігравав рух такінів – Добама асіятон (Всебірманська національна ліга). Утворений ще 1930 р. радикально налаштованими студентами, цей рух, члени якого демонстративно називали один одного словом «такін» (пан), що у ті роки вживалося лише при звертанні до англійців, швидко набув великого впливу в країні. Такіни організовували бойкотування, кампанії непокори, походи страйкарів. Найбільш радикально спрямовані з них створили на рубежі 30 – 40-х рр. комуністичні осередки.

в) створена 1923 р. Конституційна партія розпочала енергійну боротьбу за реформу колоніальних порядків і за надання Індокитаю статусу домініону. 1927 р. сформувалася Національна партія В'єтнаму, що вимагала знищення колоніального режиму. Світова криза на рубежі 20 – 30-х рр. ще більше

сприяла радикалізації настроїв, особливо серед знедолених – безробітних, обезземелених тощо. У 1930 р. на базі розрізнених комуністичних організацій включаючи зарубіжні осередки, що виникли ще у 20-х рр. в Парижі, Хо Ши Міном було створено Компартію Індокитаю, причому, після приходу до влади в Парижі уряду Народного фронту 1936 р., вона практично легалізувавшись, почала боротися за створення широкого Народного фронту у В'єтнамі. Колоніальна влада, хоча й дуже стримано поставилася до гасел Народного фронту, змушена була провести в Індокитаї низку реформ.

***Питання, які студент повинен самотійно вивчити і висвітлити
на співбесіді з викладачем:***

1. Які причини агресивної зовнішньої політики Японії?
2. Які наслідки посилення впливу військових на внутрішнє життя Японії?
3. Коли в Китаї розпочалася громадянська війна між Гоміньданом і КПК?
4. У боротьбі за владу КПК покладалась:
 - а) на партизанські методи боротьби;
 - б) терористичні методи боротьби;
 - в) парламентські методи боротьби.
5. Хто став визнаним лідером національно-визвольного руху в Індії?
6. Які методи застосовував ІНК у боротьбі за незалежність Індії?
7. Назвіть особливості розвитку національно-визвольного руху в Індонезії.
8. Як розвивався національно-визвольний рух у В'єтнамі?
9. Зазначте особливості перебігу національно-визвольного руху в Бірмі?

Питання для дискусії:

Який характер мала революція в Китаї 1925 – 1927 років?

Підготувати реферати:

1. Єврейська громада Палестини в 1920 – 1930-ті рр.
2. Геноцид вірмен у першій третині XX ст.
3. Створення Арабських держав: Саудівська Аравія, Ірак, Йорданія, Сирія та ін.

Самостійна робота № 5

Тема заняття: Міжнародні відносини 1930-х рр. Назрівання Другої світової війни.

Мета заняття навчальна: *ознайомити студентів з основними тенденціями розвитку міжнародних відносин на початку 1930-х рр.;*

виховна: *виховувати студентів у дусі патріотизму, національної свідомості та гідності;*

пізнавальна: *формувати уявлення про причини утворення вогнищ нової світової війни;*

розвиваюча: *розвивати вміння співставляти історичні події, самостійно складати тези, готувати реферати;*

міжпредметні зв'язки: *історія України, географія, зарубіжна література;*

вид контролю: *усне опитування;*

завдання: *підготувати реферати;*

Література:

1. *Греченко В.А., Ярмиш О.Н. Всесвітня історія ХХ століття. – Харків, 2000, с. 227 – 230.*
2. *Губарев В.К. Довідник школяра і студента. Всесвітня історія. – Донецьк, 2009, с. 378 – 381.*

Контрольні запитання:

1. *Спогади Уїнстона Черчілля про розмову з Ріббентропом (1937 р.).*
2. *Додатковий протокол Антикомінтернівського пакту.*
3. *Телеграма воєнного аташе Франції в Польщі Ф. Мюссе до воєнного міністерства Франції 19 серпня 1939 р.*

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Основні поняття: *система колективної безпеки, пакт, політика «умиротворення», анішлюс.*

Академічній групі даються документи, після яких наводяться питання. Метою студентів є опрацювання та аналіз поданих матеріалів, а також відповісти на поставлені запитання.

Спогади Уїнстона Черчілля про розмову з Ріббентропом (1937 р.)

Одного разу в 1937 році я зустрівся з німецьким послом в Англії Ріббентропом. Наша бесіда тривала більше двох годин. Суть промов Ріббентропа зводилась до того, що Німеччина прагне до дружби з Англією. Німеччина оберігала б всю велич Британської імперії. Німці, мабуть, і попросять повернути їм німецькі колонії, але це не кординальне питання. Було б важливіше, щоб Англія дала Німеччині свободу рук на Сході Європи. Німеччині потрібен життєвий простір. Тому вона змушена поглинути Польщу і Данцигський коридор. Що стосується Білорусії та України, то ці території абсолютно необхідні для забезпечення майбутнього існування німецького рейху. Єдине, про що німці просили Британську співдружність та імперію не втручатися.

Я відразу висловив свою впевненість у тому, що англійський уряд не погодиться надати Німеччині свободу рук і Східній Європі. Хоча ми ненавиділи комунізм не менш ніж його ненавидів Гітлер, але Велика Британія ніколи б не втратила інтерес до долі континенту настільки, щоб дозволити Німеччині встановити своє панування над Центральною та Східною Європою. Ріббентроп сказав: “У такому випадку війна неминуча. Іншого виходу немає. Фюрер на це відважився. Ніщо його не зупинить, і ніщо не зупинить нас.”

Запитання до документа.

1. Про які події і процеси в міжнародних відносинах йдеться мова в документі?
2. Як формулюються позиції сторін в документі?
3. Яке обґрунтування позиції наводиться у розмові?
4. Чи була війна неминучою?

Додатковий протокол Антикомінтернівського пакту (витяг)

Підписуючи Угоду проти комуністичного “Інтернаціоналу”, повноважні представники відносно цієї угоди домовилися про таке:

а) відповідні влади обох Високих Сторін, що домовляються, підтримуватимуть тісне співробітництво в справі обміну інформацією про діяльність комуністичного “Інтернаціоналу”, а також із приводу прийняття роз’яснювальних та оборонних заходів у зв’язку з діяльністю комуністичного “Інтернаціоналу”;

б) відповідні влади Високих Сторін, що домовляються, уживатимуть у межах чинного законодавства суворі заходи проти осіб, які прямо чи опосередковано, усередині країни або за кордоном перебувають на службі комуністичного “Інтернаціоналу” чи служб його підривної діяльності;

в) із метою полегшення означеного в пункті першому співробітництва між відповідними владами обох високих сторін, що домовляються, буде засновано постійну комісію, яка вивчатиме та обговорюватиме подальші оборонні заходи, необхідні для запобігання підривної діяльності комуністичного “Інтернаціоналу”.

Запитання до документа.

1. Чим було зумовлено підписання цього пакту?
2. Що стало основою створення блоку агресивних держав?
3. Діяльність Комінтерну була причиною чи приводом до створення блоку агресивних держав?
4. Яким було ставлення правлячих кіл Англії та Франції до створення Антикомінтернівського пакту?

Телеграма воєнного аташе Франції в Польщі Ф. Мюссе
до воєнного міністерства Франції 19 серпня 1939 року.

Сьогодні впродовж трьох годин разом із британським воєнним аташе ми мали розмову із генералом Стахевичем (начальник генштабу збройних сил Польщі), безрезультатно шукаючи формулу для компромісу.

Заповіт Пілсудського, заснований на історичних і географічних чинниках, забороняє навіть розглядати питання про вступ іноземних військ

на польську територію. Тільки під час бойових дій це правило може бути пом'якшене.

Начальник штабу нагадав, що польсько доктрина із цього питання добре відома і завжди залишалась незмінною.

Насамкінець, після згоди з Беком було вирішено, що наша делегація у Москві може маневрувати так, наче перед поляками такого питання не ставилося...

Запитання до документа.

1. У чому суть заповіту Пілсудського?
2. Як позиція Польщі відбилась на англо-франко-радянських переговорах воєнних місій?
3. Чому Польща дотримувалася саме такої позиції?
4. Позиція Польщі була причиною і приводом до зриву англо-франко-радянських переговорів?

Підготувати реферати:

1. Радянсько-німецький пакт 23.08.1939 р. та таємний протокол до нього.
2. Політика умиротворення агресора та її крах.

Самостійна робота № 6

Тема заняття: *Розвиток культури у перші десятиліття XX ст.*

Мета заняття навчальна: *ознайомити студентів з основними тенденціями розвитку культури у 1914 – 1939 рр.;*

виховна: *виховувати високі моральні якості на кращих зразках світової культури;*

пізнавальна: *формувати у студентів інтерес до культурних надбань людства в період між двома світовими війнами;*

розвиваюча: *розвивати вміння аналізувати й узагальнювати історичний матеріал.*

міжпредметні зв'язки: *історія України, географія, зарубіжна література, культурологія.*

вид контролю: *усне опитування.*

завдання: *заповнити таблиці.*

Література:

1. Губарев В.К. Довідник школяра і студента. Всесвітня історія. – Донецьк, 2009, с. 367 – 378.
2. Полянський П.Б. Всесвітня історія: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: рівень стандарту, академ. рівень. – К.: Генеза, 2010, с. 240 – 248.

Контрольні запитання:

1. Освіта і наука.
2. Література.
3. Мистецтво.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Основні поняття: *Нобелівська премія, модерн, екзистенціалізм, реалізм.*

Розглядаючи дану тему слід звернутися за допомогою до поданого нижче матеріалу, в якому Ви зможете знайти підказки як правильно висвітлити цю тему.

При вивченні перерахованих питань запропонованої теми необхідно звернути увагу на ті галузі культурного життя, які ставали пріоритетними над прірвою нової світової війни, коли б здавалося світ більше цікавили матеріальні цінності, а не духовні.

У ХХ ст. було проведено чітку диференціацію навчальних закладів, запроваджено міжнародні дипломи, для спілкування вчителів та учнів використовувалися здобутки психології. Так, у Великій Британії 1918 року було прийнято закон про обов'язкове початкове навчання до 14 років, а 1944 до 15 років. У США закони про обов'язкову початкову освіту було прийнято 1918 року в усіх штатах. Усіх учнів було поділено на "академічно здібних" і "практично мислячих", а програми пристосовані до практичних потреб людини в житті. У 1930-ті роки зазнала змін і система освіти Франції. Там було запроваджено безкоштовне навчання в державних школах. Світової слави набули: Кембріджський, Оксфордський, Гарвардський, Іллінойський та університет у Сорбонні.

Найважливіші наукові досягнення першої половини ХХ ст.,
відзначені Нобелівською премією

Рік	Винахідник чи Відкривач	Країна	Галузь діяльності	За що удостоєні Нобелівської премії
1918	Макс Планк	Німеччина	Фізика	Дослідник-засновник квантової фізики
1921	Альберт Ейнштейн	Німеччина	Фізика	Автор теорії відносності
1922	Нільс Бор	Данія	Фізика	Створив модель атома
1930	Карл Ландштайнер	Австрія	Імунологія	Відкрив резус-фактор і групу крові
1935	Ірен та Фредерік Жоліо-Кюрі	Франція	Фізика	Відкрили штучну радіоактивність
1936	Петер Дебай	Голландія	Фізика	Розробив теорію твердого тіла

1938	Енріко Фермі	Італія	Фізика	Відкрив явище уповільнення нейтронів
------	--------------	--------	--------	--------------------------------------

Основні течії і напрями літератури 1920 – 1930-х років

Критичний реалізм		Модернізм	Авангардизм
Об'єднання письменників і діячів культури “Кларте”	Література втраченого покоління		
“Революція в умах”, боротьба за визволення людства від забобонів буржуазного суспільства після Першої світової.	Розчарування у сучасній цивілізації, втрата ідеалів та релігії.	Прагнення до зміни не тільки змісту, а й форми літературних творів.	Сюрреалізм, футуризм, дадаїзм.
Представники			
А. Барбюс, Вайян- де-Кутур'є, Стенлейн, Т. Гарді, Б. Рассел, А. Франс, Р. Лефевр, Г. Уеллс, Е.Б. Шоу, Сінклер.	Е. Хемінгуей, Д. Дос і Пассос, В. Фолкнер, Р. Олдінгтон, Е.М. Ремарк.	Д. Джойс, Ф. Кафка, М. Пруст, Т. Еліот, Х. Вульф.	Т. Туара, Ж. Грос, Д. Хартфілд.

До Першої світової в європейському мистецтві панував реалізм. Війна і післявоєнна нестабільність призвели до того, що світ утратив гармонійність і раціональність в очах художників, його раціоналістичне відбиття наче втратило сенс. Сталася зміна у світосприйнятті художника, вона полягала не в адекватному відображенні світу, а у виявленні художником його бачення світу. А таке розуміння могло звестися, наприклад, до певного співвідношення ліній та геометричних фігур (абстракціонізм). Одним із нових напрямів у мистецтві був авангардизм, що виник на ґрунті анархічного, суб'єктивного світорозуміння. Попередниками авангардизму були модерністські напрями першої третини ХХ ст. – фовізм, кубізм, футуризм, сюрреалізм і додекафонія в музиці. Модернізм – основний напрям мистецтва 1920 – 1930-х рр., що характеризувався розривом з ідейними та художніми принципами класичного мистецтва. Інтуїтивізм та автоматизм у творчому процесі – використання фізичних властивостей геометричних фігур і кольору, відмову від ілюзій простору, деформацію предметів у зображенні, символи, суб'єктивізм у змісті. Реалізм у вузькому розумінні – течія в мистецтві, що протистояла модернізму та авангардизму в міжвоєнний період.

***Питання, які студент повинен самостійно вивчити і висвітлити
на співбесіді з викладачем:***

1. У якому напрямку відбувалися зміни в освіті у першій половині ХХ століття?
2. У яких галузях науки людство досягло найбільших успіхів?
3. Як зміни в техніці позначилися на побуті й якості життя людей провідних держав світу?
4. Розкрийте характерні риси громадської і філософської думки 1920 – 1930-х рр.

Заповнити таблиці:

Олімпійські ігри в міжвоєнний період

Рік	Номер та місце проведення

Найважливіші науково-технічні досягнення у міжвоєнний період

Дата	Досягнення

Самостійна робота № 7

Тема заняття: *Розвиток культури (1945 – поч. ХХІ ст.).*

Мета заняття навчальна: *охарактеризувати загальні тенденції розвитку культури в другій половині ХХ – на поч. ХХІ ст.*;

виховна: *виховувати студентів у дусі патріотизму, взаєморозуміння між народами на основі особистого усвідомлення досвіду історії*;

пізнавальна: *формувати уявлення про постіндустріальне суспільство*;

розвиваюча: *розвивати вміння аналізувати й узагальнювати історичний матеріал.*

міжпредметні зв'язки: *історія України, географія, зарубіжна література, культурологія.*

вид контролю: *опитування.*

завдання: *заповнити таблицю.*

Література:

1. Губарев В.К. Довідник школяра і студента. Всесвітня історія. – Донецьк, 2009, с. 447 – 460.
2. Бураков Ю.В., Кипаренко Г.М., Мовчан С.П. Всесвітня історія: новітні часи: підруч. для 11-го кл. серед. загальноосв. навч. закл. – К.: Генеза, 2006, с. 356 – 387.

Контрольні запитання:

1. Чинники, які впливали на розвиток культури.
2. Постіндустріальне (інформаційне) суспільство.
3. Поняття масової культури.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Основні поняття: *жанр, соціалістичний реалізм, субкультура, літературні течії, рок-рух.*

Вивчаючи дані питання Ви можете звернутися за допомогою до матеріалу, який поданий нижче.

При роботі з означеною темою студентам треба звернути увагу на тенденції розвитку культури в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.:

- розвиток “масової культури”, її стрімке поширення, комерціалізація культури;
- пошук нових форм естетичного вираження;
- розвиток національних культур, взаємопроникнення культур різних регіонів світу, синтез культур;
- прискорений розвиток техніки та технологій;
- прогрес у поширенні інформації, інформаційних технологій.

Сучасний світ увійшов у III тисячоліття. Сьогодні всіх цікавить запитання: яке майбутнє нас чекає? Чимало прихильників здобула теорія постіндустріальної цивілізації. Відповідно до неї доба індустріальної цивілізації завершилась і людство (або його значна частина) увійшло до наступного етапу розвитку – етапу постіндустріальної цивілізації. Якими є тенденції, що притаманні новому етапу цивілізаційного розвитку людства?

Велику роль відіграватимуть досягнення НТР, які повинні якісно змінити всю структуру виробництва. Завдяки цьому стане можливим подолання численних екологічних проблем, які також стали одним із наслідків індустріалізації.

Існують підстави для того, щоб стверджувати про початок бурхливої деурбанізації – зменшення кількості населення міст.

Державній владі повинна бути притаманна децентралізація, намагання зробити її більш демократичною, наближеною до потреб людини.

Внаслідок кризи існуючих систем цінностей, наприкінці XX ст., відбувається відродження інтересу до релігії, яка впродовж тисячоліть була для людини джерелом духовної сили і хранителем цивілізаційних традицій.

Важливою тенденцією, що, ймовірно, буде визначати подальший розвиток людства, вважається глобалізація (поширення дії певних факторів за межі окремих державних територій у всесвітньому масштабі).

Розвиток ЗМІ, їхня прибутковість і здатність впливати на суспільну думку і уподобання стимулювали небачений розвиток масової культури. Її головна мета – отримання максимального прибутку, а головні якості –

доступність і розважальність. Масова культура породила специфічні жанри-шоу, трилер, бойовик, шлягер, комікс. Їх загальною властивістю є пропаганда індивідуалізму, фізичної сили і насильства, а нерідко – ідеологічна і шовіністична спрямованість. Рисою масової культури є культ “зірки” – нерідко штучне створення популярності письменників, художників, співаків, акторів, спортсменів, а також “приручення” різноманітними способами талановитих людей з метою їх комерційної й ідеологічної експлуатації. У соціалістичних країнах, де масова культура була монополізована державою, її комерційний характер був замінений організацією пропаганди офіційного політичного курсу, формуванням культу вождів. В образотворчому мистецтві проявом масової культури став поп-арт (популярне мистецтво), який прийшов на зміну незрозумілому більшості абстракціонізму. Бездуховність і популяризацію дурного смаку представники поп-арту намагаються компенсувати доступністю своїх творів будь-якому глядачеві. Театральна і телевізійна різновидність поп-арту – хепенінг ґрунтується на влаштованих режисером екстремальних ситуаціях, потрапляючи до яких, глядачі стають активними учасниками подій. З’явилась масова література, розрахована на невибагливі смаки. Створювалася вона в найдоступнішій формі, подаючи складні явища в спрощеному, іноді примітивному вигляді. У своїх проявах масова культура існує як засіб для розваг. Орієнтуючись на специфічні потреби і смаки, вона іноді породжує справжні таланти.

Наведені тенденції мають узагальнений характер і на думку тих, хто їх визначив, є лише тимчасові, а тому в майбутньому можуть сформуватися нові цивілізаційні основи. Якою саме буде цивілізація ХХІ ст.? Що нас чекає: апокаліпсис чи золотий вік? Відповідь на ці питання дасть сама людина.

***Питання, які студент повинен самостійно вивчити і висвітлити
на співбесіді з викладачем:***

1. Визначте основні риси інформаційного суспільства.

2. Поясніть, чому прогрес людства супроводжується наростанням і загостренням глобальних проблем свого розвитку?
3. Закінчіть вислів: “Культура наприкінці XX – на початку XXI ст. переживає...”. Аргументуйте, наводячи в якості прикладу конкретні твори мистецтва.

Заповнити таблицю:

Розвиток науки і техніки в другій половині XX – на початку XXI ст.

Галузь	Здобутки
Фізика, нові конструктивні матеріали	
Транспорт	
Космос	
Хімія, біохімія, генетика, медицина	
Електроніка та робототехніка	

Розкрити зміст таких категорій і понять: соціалістичний реалізм, екзистенціалізм, рок-рух, субкультура.

Самостійна робота № 8

Тема заняття: *Світ на початку ХХІ століття.*

Мета заняття навчальна: *підвести підсумки розвитку людства в ХХ столітті;*

виховна: *виховувати студентів у дусі патріотизму, національної свідомості та гідності;*

пізнавальна: *формувати уявлення про основні проблеми і перспективи подальшого розвитку;*

розвиваюча: *продовжувати розвивати вміння аргументовано на основі історичних фактів відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему.*

міжпредметні зв'язки: *історія України, географія, культурологія, соціологія, філософія.*

вид контролю: *усне опитування.*

завдання: *заповнити таблицю, підготувати реферати.*

Література:

1. Греченко В.А., Ярмиш О.Н. Всесвітня історія ХХ століття. – Харків, 2000, с. 277 – 280.
2. Губарев В.К. Довідник школяра і студента. Всесвітня історія. – Донецьк, 2009, с. 445 – 447.
3. Бураков Ю.В., Кипаренко Г.М., Мовчан С.П. Всесвітня історія: новітні часи: підруч. для ІІ-го кл. серед. загальноосв. навч. закл. – К.: Генеза, 2006, с. 387 – 394.

Контрольні запитання:

1. *Поняття глобальних проблем сучасності.*
2. *Глобальні соціально-економічні проблеми, пов'язані з взаємовідносинами людини і природи (сировинна, енергетична, екологічна, продовольча і демографічна).*
3. *Глобальні проблеми, пов'язані з міжнародними відносинами (війни і миру, розвиток міждержавного співробітництва на основі*

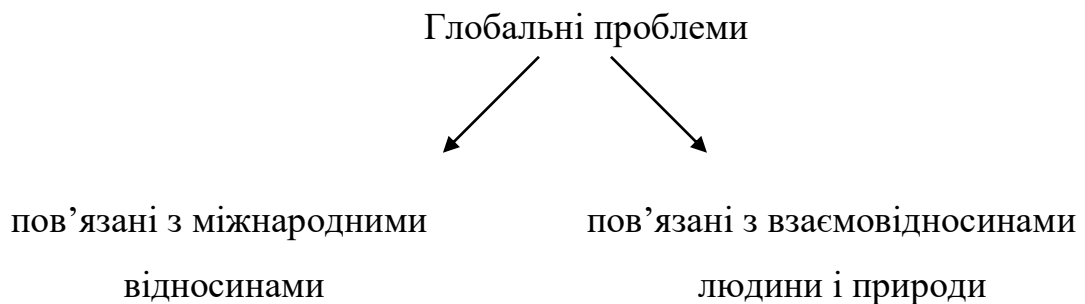
рівноправності, економічної доцільності, подолання відставання країн, що розвиваються).

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Основні поняття: глобальні проблеми, цивілізаційна єдність світу, міжнародний тероризм, зброя масового знищення.

Розглядаючи дану тему слід звернутися за допомогою до поданого нижче матеріалу, в якому Ви зможете знайти підказки як правильно висвітлити цю тему.

На початку ХХІ ст. людство постало перед необхідністю вирішення ряду глобальних проблем. Глобальними вони є тому, що торкаються усього світу, кожної країни, кожного народу. Вони безпосередньо впливають на майбутнє людського роду і вимагають для свого вирішення об'єднаних зусиль усього людства.

На перше місце висувається дефіцит основних відновлювальних ресурсів, необхідних людству для підтримки його нормальної життєдіяльності. Проблема ґрунтових ресурсів є однією з найгостріших (900 млн. га пустель, зникає 20га лісів/1 хв.).

Вчені підраховали, що при нинішніх темпах використання природних ресурсів нафти вистачить на 50 – 60, газу на 30, вугілля на 100 років. В зв'язку з дефіцитом енергоресурсів в найближчі 50 років слід чекати зміну традиційних пропорцій світової енергетики.

В атмосферу Землі щорічно викидається 250 млн. т. пилу, 200 млн. т. CO₂, 1 млн. т. з'єднань свинцю. В промислово розвинених країнах забруднюється до 25 % усього річкового стоку. Люди змушені

пристосовуватись до форсованих темпів змін довкілля, що значно змінює їх спосіб життя, призводить до змін в їх організмі.

Від цих змін страждають не лише люди, а й тваринний світ. З 1600 року безповоротно зникло 63 види ссавців і 94 види птахів. 1000 видів знаходиться під загрозою вимирання. Порушення рівноваги в природі призводить до зростання природних катастроф.

Гострою проблемою є демографічна. Населення планети у 2000 перевищило 6 млрд. осіб. Щоденно людство збільшується на 290 – 330 тис. осіб, причому в країнах Африки, Азії і Латинської Америки народжується 10 із кожних 11 дітей. Дефіцит продовольства – соціально-економічна і технологічна проблеми, які пояснюються відсталістю країн. Близько 1 млрд. осіб живе зараз з межею бідності. Особливу тривогу викликає становище т. з. найменш розвинених країн, яких за даними ООН нараховується біля 30. Вирватися з безодні соціальної, політичної, культурної відсталості самим цим країнам не під силу. Необхідна розробка дієвих міжнародних механізмів для вирішення цієї глобальної проблеми.

Однією з найважливіших проблем сучасності є захист здоров'я людей від особливо небезпечних і поширених хвороб (СНІД).

Ефективність вирішення проблем залежить у кінцевому рахунку від вирішення проблеми проблем сьогодення – проблеми війни і миру. Ключовий характер цієї проблеми не лише у тому, що це питання життя людства, але й у тому, що витрати на озброєння (1 трлн. дол. на поч. 2000-х рр.) забирають засоби і ресурси, які могли б піти на вирішення інших завдань людства, завдають непоправної шкоди планеті. В цій сфері за останні роки зроблено чимало. Зокрема, відвернена безпосередня загроза ядерного конфлікту. Міжнародний клімат у цілому пом'якшав, хоча щорічно у світі все ж мають місце локальні збройні конфлікти.

***Питання, які студент повинен самостійно вивчити і висвітлити
на співбесіді з викладачем:***

1. Глобальні проблеми – це...
 - а) комплекс проблем, пов'язаних з існуванням зброї масового знищення;
 - б) комплекс проблем науково-технічного розвитку;
 - в) проблеми, вирішення яких потребує об'єднання зусиль усіх держав світу.
2. Питання про обмеженість ресурсів Землі й небезпеку екологічної катастрофи було вперше поставлене:
 - а) Європейським економічним співтовариством наприкінці 1950-х рр.;
 - б) групою вчених, об'єднаних у Римський клуб наприкінці 1960-х рр.;
 - в) Міжнародним агентством з атомної енергії (МАГАТЕ).
3. Поняття “озонові діри” і “парниковий ефект” стосуються:
 - а) до глобальних проблем сучасності;
 - б) проблем країн, що розвиваються;
 - в) питань науково-технічного розвитку.
4. До заходів, які покликані усунути екологічну катастрофу, не належить:
 - а) прискорення темпів регіональної інтеграції;
 - б) перехід до енерго- і ресурсозберігаючих технологій;
 - в) здійснення за допомогою супутників контролю за оточуючим середовищем.
5. У 1949 р. А. Ейнштейн, Б. Рассел оприлюднили Маніфест про відповідальність вчених за небезпечні для долі людства результати досліджень. Опублікування Маніфесту було викликано:
 - а) створенням атомної зброї;
 - б) жахливими наслідками використання перших атомних бомб;
 - в) прагненням зупинити гонку озброєнь;
 - г) бажанням попередити людство про згубність третьої світової війни.
6. Країни, які офіційно визнали наявність у себе ядерної зброї:
 - а) США, Росія, Велика Британія, Франція, Китай, Індія, Пакистан;
 - б) США, Росія, Велика Британія, Франція, Китай, Ізраїль, Індія, Пакистан;

в) США, Росія, Велика Британія, Франція, Китай, Ізраїль, Індія, Пакистан, ПАР.

Заповнити таблицю:

“Глобальні проблеми людства”, вписавши порядковий номер названих проблем або явищ у відповідну графу:

Економічні	Соціальні	Політичні	Екологічні

1. Демографічний вибух. 2. Продовольча проблема. 3. Виснаження ресурсів. 4. Парниковий ефект. 5. Озонові діри. 6. Мільярд неграмотних. 7. небезпека ядерної війни. 8. Проблема “Північ-Південь”. 9. Локальні конфлікти. 10. Етнічні і конфесійні конфлікти. 11. Межі економічного зростання. 12. Забруднення світового океану. 13. Винищення лісів. 14. Перенаселеність деяких країн. 15. Збереження різних політичних систем. 16. Збереження полюсів сили, боротьби за сфери впливу. 17. Міжнародний тероризм.

Підготувати реферати:

1. Екологічна криза: шляхи вирішення.
2. Роль людини в сучасному світі: людина і оточуюче середовище.
3. Проблема “Північ – Південь”: на шляху до нового світового порядку.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ МАТЕРІАЛУ

(тестові завдання)

Варіант 1

1. Яке з перерахованих тверджень є стратегічною перевагою промислово розвинутих країн:
 - а) значний економічний потенціал;
 - б) обмежені людські ресурси;
 - в) обмежені природні ресурси;
 - г) вихід до світового океану.
2. У 1920 – 1930-ті рр. боротьба за незалежність країн Азії та Африки велась:
 - а) мирними засобами;
 - б) із застосуванням зброї;
 - в) усіма можливими засобами.
3. Плани широкомасштабної агресії Японії в басейні Тихого океану були представлені у меморандумі...
4. Лідером КПК був:
 - а) Чан Кайші;
 - б) Сунь Ясен;
 - в) Мао Цзедун.
5. У національно-визвольному русі народів Індії переважали мирні чи збройні засоби боротьби?
6. У 1930-ті рр. у переважаючій більшості країн Латинської Америки існували:
 - а) диктаторські режими;
 - б) демократичні режими.
7. Які африканські держави зберегли свою незалежність і не були колонізовані європейцями?
8. Виберіть твердження, що характеризує особливості розвитку країн Латинської Америки в 1920 – 1930-ті рр.:
 - а) наявність великих земельних володінь – латифундій;
 - б) розвинутість демократичних інститутів влади;
 - в) розвинутість провідних галузей економіки;
9. Які з названих держав прагнули до розв'язання Другої світової війни:
 - а) Англія і Франція;
 - б) Італія і Німеччина;
 - в) Польща і Китай;
 - г) США і Угорщина.

10. Напередодні Другої світової війни США проводили політику...
11. Після нападу Італії на Ефіопію Ліга Націй:
- а) прийняла рішення про розрив дипломатичних відносин країн, що входять до Ліги Націй з Італією;
 - б) запровадила економічні санкції проти Італії;
 - в) країни – члени Ліги Націй оголосили війну Італії.
12. Пакт про ненапад між Німеччиною і СРСР було укладено:
- а) 23 серпня 1939 р.; б) 22 червня 1941 р.; в) 1 вересня 1939 р.
13. Що відбулося раніше: напад Італії на Ефіопію чи напад Японії на Маньчжурію?
14. Яку основну роль відігравала масова культура в тоталітарних державах:
- а) розважальну; б) ідеологічну; виховну.
15. Мистецтво, яке зводилось до певного співвідношення ліній і фігур, отримало назву:
- а) абстракціонізм; б) декадентство; в) сюрреалізм.
16. С. Далі був засновником:
- а) реалізму; б) сюрреалізму;
 - в) соціалістичного реалізму; г) критичного реалізму.
17. Який новий засіб масової інформації став широко застосовуватися у 1920 – 1930-ті рр.:
- а) газети; б) журнали; в) радіо; г) кіно.
18. Глобальні проблеми – це...
- а) комплекс проблем, пов'язаних з існуванням зброї масового знищення;
 - б) комплекс проблем науково-технічного розвитку;
 - в) проблеми, вирішення яких потребує об'єднання зусиль усіх держав світу.
19. Перший політ людини в космос відбувся:
- а) 4 жовтня 1957 р.; б) 12 квітня 1961 р.; в) 13 травня 1963 р.
20. Ким було спроектовано місто Бразилія:

а) О. Німеєр; б) К. Танге; в) Л. Міс Ван дер Рое.

21. Можливості впливу на поведінку людини за допомогою масової культури обмежені, бо з її допомогою не можливо:

а) рекламувати товари або послуги, форми проведення дозвілля;

б) сприяти розвитку в людей наукового мислення;

в) формувати «образ ворога» як у середині країни, так і за кордоном.

22. До заходів, які покликані усунути екологічну катастрофу, не належить:

а) прискорення темпів регіональної інтеграції;

б) перехід до енерго- і ресурсозберігаючих технологій;

в) здійснення за допомогою супутників контролю за оточуючим середовищем.

Варіант 2

1. До початку Першої світової війни краще встигла підготуватися:
а) Англія; б) Японія; в) Сполучені штати Америки.
2. Лідером Гоміндану у 1930-ті рр. був:
а) Чан Кайші; б) Сунь Ятсен; в) Мао Цзедун.
3. В економіці країн Латинської Америки провідну роль відігравав:
а) національний капітал; б) американський капітал;
 в) європейський капітал.
4. Основною силою національно-визвольної боротьби в Індії була:
а) комуністична партія; б) мусульманська ліга;
 в) Індійський національний конгрес.
5. У якому році Реза Пехлеві став шахом Ірану:
а) у 1922; б) у 1924; в) у 1925.
6. Який прошарок суспільства в латиноамериканських країнах відігравав вирішальну роль у політичному житті 1920 – 1930-х рр.:
а) латифундисти; б) інтелігенція; в) робітництво.
7. «Рух 4 травня» в Китаї став реакцією на:
а) оголошення Японією війни Китаю;
б) рішення Паризької мирної конференції про передачу Шаньдуня Японії;
в) рішення Вашингтонської конференції про поділ Китаю на сфери впливу.
8. Туреччина була проголошена республікою:
а) у 1919 р.; б) у 1922 р.; в) у 1923 р.
9. Які країни проводили політику «умиротворення» агресора:
а) Франція і Велика Британія; б) США і СРСР; в) Бельгія і Нідерланди.
10. У якому році Італія здійснила агресію проти Ефіопії:
а) у 1935 р.; б) у 1936 р.; в) у 1939 р.
11. Яка прибалтійська держава не входила в зону впливу СРСР згідно з таємним протоколом до Пакту про ненапад між СРСР та Німеччиною:
а) Литва; б) Латвія; в) Естонія; г) Фінляндія.

12. Таємний протокол до радянсько-німецького договору від 23 серпня 1939 р. передбачав такий розподіл сфер впливу в Східній Європі:
- а) Німеччині: територія Польщі до лінії по річках Нарев, Вісла, Сян; Литва. Радянському Союзу: Прибалтика (крім Литви), Східна Польща;
 - б) Німеччині: територія Польщі (крім Західної України і Західної Білорусії). Радянському Союзу: Східна Польща (західноукраїнські та західнобілоруські землі), Прибалтика;
 - в) Німеччині: територія Польщі. Радянському Союзу: Прибалтика.
13. Антикомінтернівський пакт було укладено...
14. Постанова ЦК ВКП б) 1932 р. «Про перебудову літературно-художніх організацій»:
- а) сприяла розвитку культури в СРСР;
 - б) поставила митців під повний державний контроль;
 - в) дала могутній поштовх розвитку різноманітних стилів та напрямів у мистецтві.
15. Ім'я Сальвадора Далі пов'язане з:
- а) літературою;
 - б) живописом;
 - в) скульптурою та архітектурою.
16. Хто з названих письменників не є представником модернізму:
- а) М. Пруст;
 - б) Ф. Кафка;
 - в) Ж. Сименон.
17. Найбільш політизованою у 1920 – 1930-ті рр. стала олімпіада у:
- а) Парижі;
 - б) Берліні;
 - в) Лос-Анджелесі.
18. «Театр абсурду» виник у:
- а) Сполучених штатах Америки;
 - б) Західній Європі;
 - в) Східній Європі.
19. Напрямок у мистецтві, який характеризується простотою і виразністю, спробами побачити світ очима дитини, називається:
- а) експресіонізм;
 - б) кубізм;
 - в) примітивізм.
20. Найпопулярніший ігровий вид спорту в Європі:
- а) баскетбол;
 - б) футбол;
 - в) гандбол.
21. «Розгнівані молоді люди» – це...
- а) англійські письменники;

б) французькі художники, не згодні з ідеями реалізму;

в) аматорські театральні колективи.

22. Одним із основоположників неореалізму в кіномистецтві був:

а) Ф. Крамер;

б) Р. Росселіні;

в) Р. Гуттузо.

ВІДПОВІДІ НА ТЕСТОВІ ПИТАННЯ

ВАРІАНТ I

1. а)
2. в)
3. генерала Танаки
4. в)
5. мирні
6. а)
7. Ефіопія і Ліберія
8. а)
9. б)
10. нейтралітету
11. б)
12. а)
13. напад Японії на Маньчжурію
14. б)
15. а)
16. б)
17. г)
18. в)
19. б)
20. а)
21. б)
22. а)

ВАРІАНТ II

1. в)
2. а)
3. в)
4. в)
5. а)
6. а)
7. б)
8. в)
9. а)
10. б)
11. г)
12. б)
13. 25.11. 1936
14. б)
15. б)
16. в)
17. б)
18. б)
19. в)
20. б)
21. а)
22. б)

ВИСНОВКИ

Ця методична розробка дасть можливість в повному обсязі вивчити студентам матеріал, який винесений на самостійне опрацювання з курсу Всесвітня історія.

Посібник включає матеріал, що стосується важливих історичних подій, які відіграли важливу роль у світовому розвитку XX та на початку XXI століть.

Форми самостійної підготовки різноманітні – від звичайного запам'ятовування до конспектування, складання нотаток, термінологічних словників, читання художньої літератури відповідного історичного спрямування, тестових завдань.

Саме різноманітність форм роботи допоможе студентам розширити свій кругозір, сформувавши науковий світогляд, виховати в собі патріотичні почуття до держави, до її минулого.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бердичевський Я.М., Ладиченко Т.В. Всесвітня історія, 11 клас. – К.: Прем'єр, 2001.
2. Бураков Ю.М. та ін. Всесвітня історія, 11 клас. – К.: Генеза, 2006.
3. Відмянський С., Дрібниця В. Всесвітня історія. Навчальний посібник для 10 кл. – К.: Фаренгейт, 2000.
4. Гісем О., Даниленко В., Подобєд А. Всесвітня історія (новітній період 1914-1939), підручник для 10 кл. – К.: Ніка-центр, 1999.
5. Гісем О., Даниленко В., Подобєд А. Всесвітня історія (новітній період 1914-1939), підручник для 10 кл. – К.: Ніка-центр, 2003.
6. Греченко В.А., Ярмиш О.Н. Всесвітня історія ХХ століття. – Харків, 2000.
7. Губарев В.К. Довідник школяра і студента. Всесвітня історія. – Донецьк, 2009.
8. Даниленко В.М., Гісем О.В., Подобєд А.О. Всесвітня історія, 10 клас. – К.: Ніка-Центр, 2000.
9. Дрібниця В., Рубльов О. Всесвітня історія, навчальний посібник для 11 кл. – К.: Фаренгейт, 2000.
10. Ладиченко Т.В. Всесвітня історія, 10 клас. – К.: А.С.К., 2000.
11. Полянський П.Б. Всесвітня історія: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл.: рівень стандарту, академ. рівень. – К.: Генеза, 2010.
12. Рожик М.Є. та ін. Всесвітня історія, 10 клас. – К.: Генеза, 1998.
13. Пивовар С., Слюсаренко А., Стельмах С. Всесвітня історія. Новітній період 1900-1945. – К.: Академія, 1998.
14. Пивовар С., Слюсаренко А., Стельмах С. Всесвітня історія. Новітній період 1945-1997. – К.: Академія, 1998.
15. Яровий В. І. Новітня історія країн Східної Європи: 40-ві-90-ті роки ХХ ст., курс лекцій. – К., 1997.